

Pokud jde o menší partnery, především britská dominia a exilové vlády v Londýně, jejich vliv na rozhodování o strategii byl velmi omezený. Přestože jejich příspěvek k válečnému úsilí byl cenný a ceněný (např. Kanada poskytovala Británii finanční pomoc, potraviny, nerostné suroviny a zařízení pro výcvik pilotů, stejně jako významné námořní, pozemní a letecké síly formované tak, aby odpovídaly svým britským protějškům), strategické zájmy menších spojenců byly druhořadé. Polská exilová vláda, abychom použili obzvláště výrazný příklad, zjistila, že úsilí Londýna a Washingtonu o sblížení se Sovětským svazem vede k ignorování jejich zájmů. Nejlepším způsobem, jak mohla dominia ovlivnit strategii, bylo udržet své ozbrojené síly pokud možno pod vlastní kontrolou a rozhodovat, kdy a kde budou nasazeny.

STRATEGICKÉ BOMBARDOVÁNÍ A PONORKOVÁ VÁLKA

Válka v Evropě se do značné míry točila kolem pozemních bojů. Jak již bylo zmíněno, jádrem spojenecké strategie po roce 1942, byla otázka, kdy a kde budou pozemní síly nasazeny v okupované Evropě a začnou zatlačovat wehrmacht. Nadvláda na moři a ve vzduchu byla nutnou podmínkou rozhodující pozemní kampaně. Na východní frontě, která byla kontinentálním bojištěm se vším všudy, měly především námořní operace jen podružný význam. Na Západě však byly sledovány paralelní strategie s nadějí, že letecké či námořní operace mohou rozhodnout.

STRATEGICKÉ BOMBARDOVÁNÍ

Ve 20. a 30. letech měla myšlenka strategického bombardování mnoho příznivců v leteckých silách velmocí. Ačkoli se názory lišily ohledně toho, jak by mělo být provedeno – od zastrašení civilního obyvatelstva nepřítele prostřednictvím bombardování měst až po ničení nepřátelského průmyslu přesným bombardováním určitých továren – idea, že pouze letecká síla by mohla zlomit vůli či kapacity protivníka a minimalizovat nákladné pozemní kampaně, nebo je dokonce učinit zbytečnými, si získala velkou pozornost. V praxi však pouze RAF a USAAF měly dostatečnou politickou a logistickou podporu pro to, aby teorie byla uvedena do praxe.

Bombardovací

velitelství: Součást RAF řídící strategické a ostatní bombardování.

První válečné pokusy o strategické bombardování odhalily některé problémy. Katastrofální nálety **Bombardovacího velitelství** RAF na dobře opevněné německé přístavy v roce 1939 a vysoké ztráty luftwaffe nad Británií v létě 1940 ukázaly, že předválečná představa „bombardéry se nedají zastavit“ je mylná. Proto, když na podzim 1940 započalo bombardování nepřátelských měst, provádělo se v noci.

To sice snížilo ztráty, ale jak RAF, tak luftwaffe zjistily, že přesné nalezení cílů je téměř nemožné. Proto se změnil účel strategického bombardování – nyní šlo o podlomení morálky nepřítele nepřesným, ale těžkým bombardováním městských center, která teoreticky bylo možné nalézt i potmě, na rozdíl od jednotlivých továren. Žádná strana však strategickým bombardováním v letech 1940–1941 nedosáhla většího úspěchu. Noční navigace byla obtížná i u města a nálety spíše posilovaly morálku civilistů, než že by ji podrývaly.

Jakmile v létě 1941 vypukla válka se SSSR, bylo německé strategické bombardování Británie oslabeno, neboť zdroje se přesunuly na Východ (byť později periodicky docházelo k odvetným kampaním). Na straně Spojenců naopak bez ohledu na počáteční neúspěchy nabíralo obrátky.

Obnovení a masivní rozšíření spojeneckého strategického bombardování po roce 1942 bylo dáno kombinací faktorů. Británie i USA měly jen málo jiných prostředků, jak přímo zasáhnout nepřítele. Proto bylo pro ně tak přitažlivé. Vyšší důstojníci RAF, jako šéf Bombardovacího velitelství maršál sir **Arthur Harris** či Churchillův vědecký poradce **profesor Lindemann**, navíc argumentovali tím, že úspěchu by mohlo být dosaženo za pomoci nových navigačních pomůcek a díky výrobě tisíců čtyřmotorových těžkých bombardérů s dlouhým doletem. Tvrdili, že pokud bude tonáž bomb shozených na německá města podstatně zvýšena, morálka civilistů se zhroutí. Vyšší důstojníci USAAF jako „Hap“ **Arnold** a **Carl Spaatz** též podporovali masovou výrobu a nasazení čtyřmotorových bombardérů, které podle nich mohly přinést alternativní vítězný scénář. Arnold, který neměl zkušenosti RAF z let 1939–1940, tvrdil, že s dostatečnou obranou mohou americké bombardéry přesnými útoky na klíčové průmyslové cíle dosáhnout zničení schopnosti Německa vést moderní průmyslovou válku. Letectva obou spojenců byla v roce 1942 posílena a v lednu 1943, když se RAF již zapojila do mnoha „demonstračních“ náletů, kterých se účastnilo někdy i tisíc bombardérů, byly obě formy strategického bombardování začleněny do spojenecké strategie v Casablance, načež byla přijata Kombinovaná (ve skutečnosti separátní) bombardovací ofenzíva. Přestože byly sledovány i tradičnější strategie, zastánci bombardování nyní dostali šanci dokázat, že mohou vyhrát válku.

Harris, sir Arthur, letecký maršál

(1892–1984): Zastávce strategického bombardování a tvůrce strategie britského bombardování německých měst v letech 1942–1945.

Lindemann, Frederick, profesor (1886–1957):

Hlavní vědecký poradce Winstona Churchilla. Jeho soudy – často na základě statistických metod – však nebyly vždy přesné.

Arnold, Henry H., generál (1886–1960):

Velitel USAAF. Zastávce vzdušné síly a strategického bombardování.

Spaatz, Carl A., generál

(1891–1974): Velitel americké 8. letecké armády umístěné v Británii a později všech amerických strategických leteckých sil v Evropě. Velký zastávce strategického bombardování.

Výsledky roku 1943 a počátku roku 1944 byly zklamáním. Denní nálety amerických bombardovacích formací hluboko na německém území trpěly velmi vysokými ztrátami. Denní nálety na závody na kuličková ložiska ve Schweinfurtu a Řeznu v srpnu a říjnu 1943 přinesly více než 20% ztráty bombardérů a tyto dálkové útoky musely být zastaveny (**dok. 18, s. 94**). Navíc byla omezená poškození německého průmyslu rychle opravena. Pokud jde o noční nálety RAF, jejich ztráty sice byly nižší a zničující efekt vyšší (**dok. 17, s. 93**), celkový dopad na německou morálku však nebyl takový, jak se doufalo. Za správných povětrnostních okolností a s dostatkem letadel dokázalo Bombardovací velitelství způsobit značné škody, např. v červenci v Hamburku bombardování vyvolalo ohnivou bouři, v níž zahynulo 40 tisíc lidí. Přesto však takové škody nebyly způsobeny v každém městě, což ukázala kampaň proti Berlínu v zimě 1943–1944, a ztráty zůstávaly stále vysoké (přes 5 % letadel každou noc).

Navíc byly úspěšné nálety jako ten v Hamburku kompenzovány katastrofami, jako při útoku na Norimberk v březnu 1944, kdy bylo ztraceno více než 500 letců, zatímco Němci měli jen 129 mrtvých. Hlavním problémem však bylo to, že bez ohledu na destrukci a statisíce mrtvých Němců Harrisovo tvrzení, že Německo je na pokraj zhroucení, bylo mylné. Protiletecké

P-47, Thunderbolt:

Velká americká, jednomotorová, jednomístná stíhačka, která byla spolu s P-51 páteří stíhacích sil USAAF a později útočných operací nad Evropou.

B-17, Létající pevnost:

Těžce vyzbrojený, čtyřmotorový americký bombardér, hlavní prvek amerického strategického bombardování.

B-24, Liberator:

Čtyřmotorový americký letoun používaný jak při strategickém bombardování, tak při protiponorkových operacích.

poplarchy spolu s nacistickou kontrolou vedly k tomu, že ani po těch nejhorších náletech nebyla morálka civilistů paralyzována (**dok. 16, s. 93**).

Na jaře 1944 se situace USAAF zlepšila. Bombardéry 8th Air Force v Británii byly nyní doplněny bombardéry 15th Air Force v Itálii. Navíc po zavedení přídatných nádrží mohly americké stíhačky, především P-51 Mustang a **P-47 Thunderbolt**, doprovázet čtyřmotorové **B-17 Létající pevnosti** a **B-24 Liberator** až k jejich cílům v Německu a zpátky. Ačkoli byly ztráty bombardérů stále vysoké, nálety si vyžádaly svou daň i v řadách stíhačů luftwaffe.

Proti vůli zastánců bombardování se na jaře a v létě 1944 těžiště angloamerických náletů přesunulo na cíle ve Francii, hlavně na železnice či taktické cíle. Ačkoli nebyly příliš přesné, hrály těžké bombardéry důležitou roli při redukci německé schopnosti odrazit spojeneckou invazi v roce 1944. Navíc bitvy s doprovodnými stíhači a bombardéry nad Německem znamenaly, že luftwaffe měla jen velmi málo stíhaček pro obranu vzdušného prostoru nad Francií.

Počátek léta 1944 také přinesl zahájení posledního a nejvýznamnějšího německého pokusu o odvetné strategické bombardování – a to prostřednictvím reaktivních zbraní. Ty byly technologicky mnohem vyspělejší než srovnatelné spojenecké

zbraně, ale změnit průběh války nedokázaly. V-1 byla v zásadě neřízená střela s plochou dráhou letu a většinou byla vystřelována z pevných ramp ve Francii či v zemích Beneluxu, které mohly být bombardovány nebo dobytý. V-1 též mohla být sestřelena protiletadlovou palbou nebo rychlými stíhačkami, takže pouze třetina z 2452 raket vypálených v červnu 1944 dopadla na Londýn. Větším nebezpečím byla dokonalejší V-2, opravdová balistická střela, která mohla být vystřelena z mobilní plošiny a která dopadala na cíl v úhlu a rychlosti, jež vylučovaly její sestřelení. Byla nasazena v září 1944. Výrobní problémy a postup spojeneckých armád však vedly k tomu, že mezi květnem 1944 a březnem 1945 byly odpalovány pouze 3 rakety V-2 denně, což nestačilo k tomu, aby zásadně podlomily spojeneckou morálku.

Útoky spojenců na chemický průmysl navíc na podzim a v zimě 1944–1945 vedly k vážnému nedostatku paliva (především vysokooktanového leteckého benzínu). Početní převaha spojeneckého letectva, pokroky v navigaci a technice rušení radarů způsobily, že protiletadlová obrana Říše začala kolabovat. Bombardovací velitelství profitovalo z nižší aktivity stíhaček v noci a pokračovalo v útocích na města. Velkých úspěchů dosáhlo v Porúří, kde na konci roku 1944 prudce poklesla produkce oceli. Je sporné, zda konec války urychlilo i zničení Drážďan v únoru 1945 či americké bombardování Berlína a dalších měst.

Výsledky strategického bombardování jsou tedy smíšené. Harris a ti, kdo si mysleli, že se morálka civilistů zhroutí, neměli pravdu, přestože do konce války při bombardování zahynulo půl milionu lidí. Spaatz a další zastánci útoků na průmyslové kapacity částečně uspěli díky ochromení německého ocelářského a chemického průmyslu, i k tomu však došlo až po vstupu angloamerických a ruských sil na území Říše. Velkým úspěchem byla porážka luftwaffe v roce 1944 (byť se značnou pomocí sovětských vzdušných sil na východní frontě). Zda se strategické bombardování vyplatilo, je otázkou. Těžké bombardéry jako **Lancaster** či **Létající pevnost** byly velmi složité a tedy značně nákladné zbraně vyžadující velké nasazení spojeneckých zdrojů, materiálních i lidských. USA byly dostatečně bohaté na to, aby tuto zátěž unesly, byť kvalita mužů v bojových složkách mohla utrpět. Británie však již v roce 1941 stála na hranici svých možností a zdá se, že efektivnější by pro ni bylo, kdyby lidské a materiální zdroje věnované budování a udržování tak velkého množství bombardérů v druhé fázi války koncentrovala do jiných oblastí.

Lancaster:

Nejúspěšnější čtyřmotorový britský bombardér, který nesl hlavní tíhu bombardovacích operací v druhé polovině války.

POŇORKOVÁ VÁLKA

Letecké bombardování nebylo jedinou alternativní strategií, jak vyhrát válku na Západě. Další možnost představovala námořní blokáda. Rozsah německých výbojů v letech 1940–1942 spolu s vývojem náhražek za dovážené materiály, například kaučuk, znamenaly, že britská blokáda

Dönitz, Karl,**admirál** (1891–1980):

Velitel německého námořnictva (od roku 1943). Výtečný taktik a zastánce strategické role ponorek, které Německu v letech 1942–1943 málem vyhrály bitvu o Atlantik. Jeho politická loajalita byla odměněna, když jej Hitler v dubnu 1945 jmenoval svým nástupcem.

Vlčí smečka: Taktika prozazovaná Dönitzem, jež zahrnovala spolupráci více ponorek před napadením konvoje.

USN: Zkratka United States Navy, amerického námořnictva.

RCN: Zkratka Royal Canadian Navy, kanadského námořnictva.

německých přístavů byla méně efektivní než za první světové války. Německé ponorky se též v tzv. bitvě o Atlantik snažily ničit spojenecká plavidla. Občas se přitom zdálo, že nedostatek potravin a dalších zdrojů donutí Brity uzavřít mír.

Relativní slabost německé hladinové flotily v porovnání s Royal Navy znamenala, že tíha námořního boje spočívala na plavidlech, jež mohla uniknout vizuální detekci: na ponorkách. Válka v Atlantiku naplno propukla, když po dobytí Norska, Beneluxu a Francie zmizela operační omezení plavidel operujících dosud pouze z německých přístavů. To vedlo vrchní velení německého námořnictva k přesvědčení, že nyní existuje šance vyhrát válku přerušáním britských zásobovacích námořních tras.

První fáze bitvy o Atlantik v letech 1940–1941 však ukázala, že se jedná o omyl. Zranitelnost německé flotily byla demonstrována zničením kapesní bitevní lodi *Graf Spee* v roce 1939 a později, v květnu 1941, potopením bitevní lodi *Bismarck*. Pokud jde o ponorky, v zimě 1940–1941 jich bylo k dispozici pouze 20, zatímco velitel ponorkového loďstva viceadmirál **Karl Dönitz** měl za to, že k absolutnímu úspěchu je nutných 300 ponorek.

Přesto ponorky v tomto období dosáhly některých úspěchů díky inovativní taktice **vlčích smeček**. V Atlantiku byly ustaveny hlídky ke zvýšení šancí na zahlédnutí obchodního konvoje. Jakmile nějaká ponorka (či dálkové průzkumné letadlo) učinila vizuální kontakt, ostatní ponorky byly informovány vysílačkou a shromáždily se v blízkosti konvoje. Za tmy pak zaútočily, přičemž svým počtem mátlý eskortní plavidla, když vypálily torpéda.

Za optimálních podmínek byly výsledky devastující, jako například u dvou konvojů směřujících na východ ke konci října 1940, jež ztratily 33 ze 79 obchodních lodí.

Ačkoli ustavení eskortních základen na Islandu a Newfoundlandu pomohlo a americké námořnictvo (USN) na podzim 1941 ulevilo Britům v západním Atlantiku, torpédoborce a korvety britského a kanadského královského námořnictva (RCN) nebyly dostatečně početné a postrádaly efektivní radary. Malá velikost ponorkového loďstva v letech 1940–1941 však znamenala, že zničené lodě mohly být v dostatečné míře nahrazovány. Následující rok začal pro německé ponorky dobře, neboť americká linie agresivního patrolování a trasy konvojů vzdálené od pobřeží vedly k tomu, že konvoje byly pro ponorky snadnými terči, dokud tato politika nebyla v létě 1942 opuštěna (**dok. 19, s. 94**). Navíc v roce 1942 počet postavených ponorek přesáhl počet ponorek potopených, zatímco u stavby britských lodí platil opak. Německá

rozvědka dosáhla také většího úspěchu než britská při předvídání pohybů nepřítele. Konvoje, obzvlášť ty pomalé, se stávaly snadnými terči. V listopadu 1942 byly potopeny lodě o výtaku více než 725 tisíc tun. Kdyby to pokračovalo dál, bylo by podle Dönitzových propočtů spojení mezi severní Amerikou a Británií přefáto. Americké výrobní kapacity tento propočít zpochybnily, bylo však jisté, že v letech 1942–1943 ponorky poškozovaly úsilí spojenců o vybudování nástupního prostoru v Anglii pro operace v Evropě. V březnu 1943 přišla další krize, když dva konvoje bez dostatečných eskort napadlo čtyřicet ponorek. Bylo ztraceno 23 z 92 obchodních lodí za cenu jediné německé ponorky.

Proto se zdálo, že rok 1943 bude pro ponorkovou kampaň dobrým rokem, i kdyby měl pouze zpomalit přípravy invaze v Evropě. Ve skutečnosti právě tento rok rozhodl o porážce ponorek. Ani 60 ponorek, které na jaře 1943 operovaly v Atlantiku, nedokázalo vzhledem k většímu množství eskortních plavidel, novým technologiím, větší koordinaci a značné obchodní tonáži USA tuto situaci změnit.

Dešifrování nepřátelských zpráv se dařilo Spojencům i Němcům ve stejné míře, ale na moři již ponorky začaly prohrávat. Nový radar umístěný na letadlech (jež byla často vybavena silnými světlomety) a zvýšený počet hladinových eskort zlepšily možnosti detekce vyořených ponorek a preventivních denních i nočních útoků, k čemuž přispěly i vysokofrekvenční rádiové zaměřovače (**HF/DF**), které umožňovaly lokaci ponorek, zatímco vysílaly rádiové zprávy. Vrháče hlubinných náloží umožňovaly útoky na ponorku, zatímco leteckou ochranu zvýšilo nasazení eskortních letadlových lodí. Mnohé z těchto inovací byly nasazeny ke konci roku 1942, nebo dokonce dříve, ale teprve v létě 1943 zkušenosti a plná implementace novinek přispěly k tomu, že se začal projevovat jejich účinek.

Přestože bylo stále ničeno mnoho obchodních lodí, ponorky začaly ve velkém množství mizet: z lovců se stala kořist. V květnu 1943 Britové, Kanaďané a Američané v severním Atlantiku potopili 33 ponorek. Dönitz pak přesunul těžiště do středního Atlantiku, ale tam už čekalo americké námořnictvo. V červenci 1943 bylo dalších 22 ponorek potopeno leteckými a hladinovými eskortami USN. Měsíční tonáž potopených lodí klesla do pětimístných cifer a bohatě ji vynahradil masivní nárůst americké produkce. Ačkoli německé ponorky operovaly a potápěly lodě až do konce války, už nebyly nebezpečím pro existenci Británie či schopnost Spojenců vést operace v Evropě. Úspěch Spojenců na zemi a ve vzduchu způsobil, že nové typy ponorek, jež mohly zvrátit poměr sil, přišly na scénu příliš pozdě.

Ponorková kampaň tak nedokázala dostat Británii na kolena ani vážně zpomalit přísun vojáků a materiálu ze severní Ameriky. To znamenalo, že v zimě 1943–1944 wehrmacht čelil chystané invazi ze Západu právě v době, kdy se jeho situace na východní frontě dramaticky zhoršovala.

HF/DF: Zkratka High frequency / direction finding, rádiového systému instalovaného od roku 1942 na britských a spojeneckých eskortních plavidlech, který umožňoval zaměřit rádiové zprávy německých ponorek.